

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

sed respectus eius, a quo alius per intellectum, praesupposita cognitione essentiali modo explicato. Ad secundam vero probationem negandum est, esse relationum Filij non esse substantiam. Est namque substantia, ut substantia, distinguitur contra accidens, & propterea includit intrinsecè diuinam essentiam, quae est substantia absoluta, ut ex dictis in superioribus patet.

Ad sextum. Ad sextum dicendum est, licet suppositum ex natura rei praesupponatur, & praetelligatur productioni, quae est vera actio & mutatio: non tamen praesupponi & praetelligi productioni, quae non est actio, sed respectus eius, a quo alius, apprehensus à nobis, ac significatus per modum actionis, completusque suppositum, in esse suppositi: talis autem est generatio diuina, ut explicauimus. Quare si antecedens intelligatur hoc secundo modo, negandum est: si vero primo modo, eo concessio, neganda est prima consequentia: eò quod diuina generatio non sit vera actio & mutatio.

Ad septimum. Ad septimum negandum est antecedens: constituens enim solum praetelligitur constituto tamquam prius natura illo, in iis in quibus est constitutio ex natura rei, constitutentiæque sunt causae constituti: de eiusmodique constitutentibus & constitutis intelligendus est eo loco Aristoteles: non verò constituens praetelligi constituto in iis, in quibus non est constitutio ex natura rei, sed constituens & constitutum sunt idem, prorsus, solumque virtute, nostròque intelligendi more est constitutio. Quod si in argumento esset sermo de praetellectione nostro intelligendi more sine fundamento in re talis prioritatis, tunc, admissis omnibus, negandum esset inde sequi, Filium non habere suam proprietatem personalem à Patre: noster namque intelligendi modus, quando non responderet fundamentum in re, nihil praedicit rebus ipsis.

Ad fundamentum D. Bonaventurae negandum est relationes originis consequi origines ipsas, originemque esse rationes fundandi relationes in diuinis, ut ex dictis membro precedente satis est manifestum.

Ad primam rationem D. Thomae dici debet, licet origo significetur, & concipiatur à nobis ut forma extrinseca, quatenus concipitur, ut actio: non tamen esse re vera formam extrinsecam, sed intrinsecam: id quod nos ipsi intelligimus, sufficienterque probamus. Vnde ratio non tollit, quominus constituat supposita.

Ad secundam. Ad secundam neganda est consequentia: quia re vera non est actio, licet in modum actionis significetur, sed est ipsemet respectus, qui ex sententia D. Thomae constituit suppositum, ut explicauimus.

ARTICVLVS III.

Virum abstractis per intellectum relationibus à personis adhuc remaneant hypostasies.

PRIMA conclusio est. Si à personis abstractantur relationes per modum vniuersalis, ita scilicet, ut concipiatur sola essentia non concipiendo relationes, cognitione saltem confusa actuali, tunc neque ratio hypostasis, neque persona manet. Idem dic de actibus notionalibus, qui cum relationibus sunt prorsus idem.

Secunda conclusio. Si abstractione quasi mathematica, qua circulus abstrahitur ab aere, seorsimque concipiuntur circulus, & aë, concipiuntur seorsim

proprietatis non personalis, ut ratio spirationis actiuae, & seorsim ratio Patris, praecise considerati à ratione spiratoris, aut ratio Filij, similiter praecise considerati à ratione spiratoris, remanet in Patre & Filio ratio hypostasis & personae. Si tamen abstraheretur eo modo proprietatis personalis, ita quod seorsim conciperetur essentia, & seorsim paternitas, aut filiatio, non remaneret ratio hypostasis, aut personae.

ARTICVLVS IV.

Virum actus notionales praetelligantur proprietatibus.

Quae hoc loco dici poterant, dicta sunt articulo secundo, disputatione secunda.

QUESTIO XLII.

De personis in comparatione ad actus notionales.

ARTICVLVS I.

Virum actus notionales sint attribuenti personis.

CONCLUSIO affirmat, estque non solum sanctorum Patrum & Conciliorum, sed etiam Scripturae sacrae, ut constat ex illo Psalmi 2. Ego hodie genui te. Eam probat D. Thomas, quia in diuinis personis distinctio attenditur penes originem vnius ab alia, quae origo conuenienter exprimitur per actus notionales, quales sunt generare, nasci, spirare, spirari, qui personis tribuuntur.

In solutionibus argumentorum habes id, quod saepe in superioribus inculcauimus, actus videlicet notionales & relationes idem prorsus esse ex natura rei, & neque virtute inter se distingui, sed solum penes modum concipiendi, & significandi. Habes item rationem eiusdem rei, videlicet, quando in emanatione vnius rei ex alia non interuenit motus, aut mutatio, originem vnius rei ex alia non esse aliud, quam habitudinem, & respectum eius, à quo alius, & qui ab alio per modum actionis, aut passionis significatur. Vnde actus notionales respectus sunt, & relationes, non verò actiones, aut passiones, nisi grammaticaliter, quoad modum significandi & concipiendi, ut in responsione ad tertium assererat D. Thomas.

Actus notionales sunt idem etiam virtute, & ratione rationata cum relationibus.

ARTICVLVS II.

Virum actus notionales sint voluntarij, & primo de Filij generatione.

DISPUTATIO I.

ANTEQUAM questio dirimatur nulla debent notari. Primum est. Voluntarium, ut 1. 2. quaest. 6. artic. 1. & 2. cum Aristotele, Gregorio Nysseno, & Damasceno definiuimus, esse id quod est à principio intrinseco cum additione scientiae, id est, quod mediata vel immediate est ab appetitu cognoscitiuo, siue is sensitiuus sit, siue intellectiuus. Vnde actus brutorum, qui ab eorum sensitiuo appetitu, videlicet

Alia...
Ad sextum...
Ad septimum...
Ad D. Bonaventurae...
Ad primam...
Ad secundam...
Prima conclusio...
Secunda...

videlicet ab irascibili, aut concupiscibili eliciuntur aut imperantur, voluntarij dicuntur in hac significatione.

Quatuor eius gradus.

Ibidem articulo secundo citato quatuor gradus distinguebamus voluntarij in hac significatione. Primus est, eius voluntarij quod solum est in appetitu sensitivo, quale est voluntarij, quod cernitur in brutis. Qui gradus, cum non sit à voluntate, sed ab appetitu sensitivo, nomen voluntarij non fortitur è voluntate formaliter, sed participatiue, vt colligitur ex D. Thoma articulo illo secundo citato in responsione ad primum. Appetitus namque sensitivus quasi participatio quædam est voluntatis: tum quod non eliciat actum nisi præuia cognitione, quemadmodum voluntas: tum vel maxime, quod in eo vestigium quoddam cernatur libertatis, vt quaest. 14. artic. 13. disput. 11. explicauimus.

Voluntarium est spontaneum quo pacto dicitur.

Alij rectius voluntarium paulò ante definitum, quod quatuor gradibus, quos explicauimus, est commune, nolunt appellare voluntarium, sed spontaneum, ita vt spontaneum sit id, quod est ab intrinseco præuia cognitione, diuidaturque in id, quod mediatur vel immediatur est à voluntate præuia cognitione intellectus, & hoc solum dicitur voluntarium, & in id, quod mediatur vel immediatur est ab appetitu sensitivo præuia cognitione sensus, & hoc, quæ tale, non dicitur voluntarium, sed dicitur commune nomen, appellaturque spontaneum: quare primum gradum explicatum nolunt appellare voluntarium, sed spontaneum. Huic opinioni consonant versiones Argyropyli 3. Ethicorum, & Fabri Stapulensis, dum è Græco vertit D. Damascenus 2. lib. fidei Orthodoxæ, cap. 24. vbi Aristoteles & Damascenus definiunt voluntarium, id est, voluntarium: prædicti namque interpretes loco voluntarij transferunt spontaneum.

Secundus gradus.

Secundus gradus, qui iam propriè fortitur nomen voluntarij, est, quando aliquid est à voluntate præuia cognitione intellectus, sine vlla tamen libertate ad oppositum. Hoc modo tum amor, quo Deus diligit seipsum, tum etiam quo beati diligunt Deum clarè visum, dicitur voluntarij.

Tertius gradus.

Tertius gradus est, quando aliquid est à voluntate cum aliqua libertate ad oppositum, sine deliberatione tamen, quæ ad culpam sufficiat, quales sunt actus puerorum, & amentium, & actus adultorum primo primi.

Quartus.

Quartus denique est, quando aliquid procedit à voluntate cum libertate ad oppositum, præuiaque deliberatione formali aut interpretatiua, quæ ad culpam sufficiat. Atque hoc modo voluntarium dicitur id, quod est à libero arbitrio, quæ tali: solaque ea voluntarij acceptio vsurpari solet, dum de actibus moralibus, virtutibusque, ac vitiis est sermo. Eam acceptiorem ait D. Thomas loco citato esse secundum perfectam rationem voluntarij: in quaestione tamen hoc loco proposita sumit D. Thomas voluntarium latè, vt comprehendit tres posteriores modos voluntarij explicatos. Atque in corpore articuli virtute explicat in quam acceptiorem actus notionales voluntarij dici queant.

Libertum sumitur interdum vt est idem quod spontaneum, interdum vt est à libero arbitrio.

Secundo notandum est, liberum, vt quaest. 14. artic. 13. disput. 2. dicebamus, interdum sumi, vt est idem quod spontaneum, seu voluntarium latè sumptum, distinguiturque contra coactum: quo pacto amor, quo Deus seipsum diligit, liber dicitur, ac re vera est, esto naturalis sit, ac necessarius sine facultate ad oppositum, oriturque à voluntate diuina, non vt liberum arbitrium est, sed vt voluntas ac natura quædam est. Interdum verò sumi pro eo,

quod à libero arbitrio, quæ tale est, proficiscitur, videlicet pro eo quod in facultate voluntatis est, vt sit, & non sit. Hoc modo sumptum, opponitur naturali ac necessario: & idcirco amor, quo Deus seipsum diligit, non dicitur liber in ea acceptiione, sed naturalis, ac necessarius.

Necessarium multo magis accipi.

Tertio notandum est, necessarium sumi multis modis. Aliquando dicitur aliquid necessarium comparatione finis, solètur appellari necessarium necessitate indigetæ ad finem. Aliquando dicitur aliquid necessarium ab extrinseco, quia scilicet cogitur ad aliquid: cogiturque hoc modo dicitur necessitari: vocatur verò necessarium necessitate coactionis, & spontaneo ac libero opponitur. Aliquando accipitur necessarium pro eo, quod suapte natura nequit aliter se habere, quo modo opponitur contingenti ac libero, vt liberum est id, quod in facultate est liberi arbitrij, potestque esse, & non esse, Hoc modo amor, quo Deus seipsum diligit, est necessarius & naturalis, non verò liber ac contingens. Aliis etiam modis vsurpatur necessarium, quos opus non est persequi hoc loco.

Quarto notandum est cum D. Thoma hoc articulo. Esse aliquid, aut fieri voluntate, posse sumi duobus modis. Altero sic, vt ablatius ille, voluntate, denotet concomitantiam, non verò principium rei, quæ voluntate esse, aut fieri dicitur: quo pacto dicimus, Petrum sua voluntate esse hominem, quia vult esse homo, idque ipsi placere, cum tamen nec seipsum produxerit, nec, vt esset, à voluntate ipsius fuerit dependens. Secundo modo ita, vt denotet habitudinem principij rei, quæ fit, aut producitur, quæ ratione dicimus, artificem voluntate producere artem, & Deum voluntate produxisse res creatas.

Est aliquid voluntatis sui modi accipi.

Quo loco duo animaduerte. Primum est, quando ablatius, voluntate, denotat concomitantiam, voluntatem ferri in rem tamquam in obiectum à se volitum, sibiue placens, non verò tamquam in obiectum à se productum. Cum verò hoc loco sit sermo de voluntate concomitante, vt excludit esse principium rei, quæ dicitur esse voluntate, non verò, vt opponitur voluntati antecedenti, aut consequenti rem volitam, impertinens esse, vt aliquid dicatur esse voluntate concomitante, vt de ea est sermo hoc loco, quod volitio rei antecedit rem ipsam, quæ nobis placet, vt quando desideramus, pluuiam futuram, aut quod sequatur, vt quando placet, quod pluerit, aut quod sit simul, vt quando gaudemus de pluuiâ præfenti.

Secundum est, quando ablatius denotat habitudinem principij, voluntatem posse accipi duobus modis. Vno, præcisè vt habet rationem liberi arbitrij, ac tunc, fieri, aut factum esse aliquid voluntate, est in facultate voluntatis esse, aut fuisse, vt illud esset, aut non esset in rerum natura, & vt produceretur, aut non produceretur. Quod autem ita sit voluntate, est contingens, potens suapte natura esse, & non esse, pro arbitrio causa, seu principij producentis. Altero modo potest accipi voluntas, non vt præcisè habet rationem liberi arbitrij, sed vt voluntas est, siue sit principium liberum, siue naturale: quo pacto dicimus, Spiritum sanctum produci à Patre & Filio voluntate, non tamen liberè, quasi in potestate voluntatis Patris & Filij sit eum non producere, sed naturaliter, hoc est, ex necessitate natura.

His suppositis, facillè intelliguntur hæc & sequentes disputationes, nec non multa quæ hac de re à Sanctis dicuntur, primoque aspectu inter se contraria videntur, cum tamen re vera non sint pugnantia.

Sc

Prima conclusio.

Generatio Filij est à Patre voluntate concomitante.

Sit ergo prima conclusio. Si ablatius, voluntate, denotet concomitantiam, sicut hæc est vera, *Deus sua voluntate est Deus*, quia vult se esse Deum, vt est: ita hæc est vera, *Pater æternus voluntate generat Filium*, quia vult eum generare, vt re ipsa generat. Probatum primò, quia Deus naturaliter diligit se, vultque se esse, vt est in se: sed est Trinus & vnus: ergo vult à Patre esse Filium per generationem, vt est, & Spiritum sanctum esse à Patre & Filio per spirationem, vt re ipsa etiam est, ac proinde Pater vult se generare, vt generat, & Filius generari à Patre, Paterque & Filius volunt spirare Spiritum sanctum, & Spiritus sanctus vult se spirari à Patre & Filio. Secundò, vel Pater vult generare Filium, vt eum generat, vel vult non generare, vel habet se negatiuè, ita vt nec velit, nec nolit. Si des primum, habetur intentum. Si secundum: ergo in Deo est miseria maxima, nempe aliquid contra ipsius voluntatem in eo produci: quippe cum velit non generare, & generet. Si verò des tertium, cum Pater non possit incipere velle, quod antè non vult, sequeretur Patrem non posse velle generationem Filij, quod est absurdum. Dicendum igitur est, Patrem velle Filij generationem, ac proinde voluntate generare Filium, ablatiuo illo denotante concomitantiam.

Iuxta conclusionem propositam dicendum est, generationem Filij esse voluntariam, non vt voluntarium dicitur id, quod est à libero arbitrio, estque indifferenter in facultate voluntatis, vt sit aut non sit, sed vt voluntarium distinguitur contra coactum, idemque est, quod spontaneum. Est autem voluntariam, non quasi mediata vel immediata eliciatur à voluntate diuina, sed concomitante, quia diuina voluntas in illa sibi complacet. Potest etiam appellari libera, non vt liberum distinguitur contra necessitatem naturalem, sed vt distinguitur contra coactum, idemque est quod spontaneum. Vnde in Concilio provinciali Syriacensi anathematismo 23. *Si quis nolens Patre natum Filium dixerit, anathema sit*. Non enim inuitus & vim passus Pater necessitate naturali, quasi nolens genuit Filium. Illud tamen est animaduertendum, numquam absolute esse concedendum, Filium generari voluntate, aut generationem Filij esse liberam, vel voluntariam, sed cum distinctione, nempe quòd generetur voluntate concomitante, quòd generatio sit libera, vt liberum distinguitur contra coactum, quòd sit voluntaria, vt voluntarium est idem quod spontaneum.

Secunda conclusio. Filij non procedit à Patre voluntate, vt rationi habet libri arbitrii.

Secunda conclusio. Si ablatius, voluntate, denotet habitudinem principij, & voluntas præcisè sumatur, & habet rationem liberi arbitrij, Filius non producit à Patre voluntate. Hæc est de fide, & contrarium est hæresis Arianorum asserentium Filium esse creaturam, productumque esse à Deo liberè, ita vt potuerit non produci, postquam redigi in nihilum, non secus ac quævis alia creatura. Vnde in Concilio Syriacensi anathematismo 21. *Si quis consilio Dei, tanquam vnâ creaturam, factum asserit Filium Dei, anathema sit*. Hanc eandem definitionem refert Hilarius in libro de Synodis anathematismo 24. ex iis quæ priori loco refert: loco autem illorum verborum, *consilio Dei*, quæ habentur in summa Conciliorum Miranda, habetur apud Hilarium, *voluntate Dei*. In anathematismo 24. Ex iis, quæ posteriori loco habentur apud Hilarium in eodem libro, habentur etiam hæc verba: *Si quis voluntate Dei, tanquam vnâ aliquem de creatura, Filium factum dicat, anathema sit*. Omnibus creaturis substantiam voluntas Dei attulit, sed naturam Filio dedit, ex impassibili ac non nata substantia, perfecta nauitas.

A talia enim cuncta sunt creata, qualia ea esse Deus voluit. Filius autem natus ex Deo talis subsistit, qualis & Deus est, nec dissimilem sibi edidit naturam, sed ex substantia Dei genitus, natura secundum originem attulit essentiam, non secundum creaturam voluntatis essentiam. Hæc ibi. Præterea in Concilio Toletano X I. in professione fidei habetur: *Filius Dei natura est Filius non adoptione, quem Deus Pater neque voluntate, neque necessitate (coactionis scilicet) genuisse credendus est, quia neque vlla in Deo necessitas (id est, coactio) cadit, neque voluntas sapientiam præuenit, sed natura*. Vult ergo Concilium, Filium productum esse à Patre necessitate naturali, quia contrarium ex natura rei esse non potuit, non tamen voluntate, quasi per liberum arbitrium, neque necessitate coactionis. Hieronymus etiam in illud ad Ephes. 1. *Qui prædestinavit nos*, de Filio ait: *Semper cum Patre fuit, & nunquam eum, vt esset, voluntas paterna præcessit*. Augustinus quoque (aut quicumque est alius istius libri autor) in Dialogo 65. quaestionum sub titulo Horolij interrogantis, & Augustini respondentis, quaest. 7. interroganti Horolio: *Voluntate genuit Pater Filium, an necessitate?* Respondet Augustinus: *Neque voluntate, neque necessitate (coactionis scilicet) quia necessitas in Deo non est: patre autem voluntas sapientiam non potest, quod est Filius: igitur prius est rationabiliter sapere, quam rationabiliter velle. Nam quidam nostrum cum eum interrogasset hæreticus, vtrum volens, aut nolens genuerit Pater Filium, laudabiliter respondiisse fertur. Dic, inquit, & tu hæretice, Deus Pater necessitate est Deus, an voluntate? Quod si dixisset, necessitate, sequebarum illum grandis absurditas: si autem voluntate, respondebatur illi: ergo voluntate est Deus, non natura. Et ita in laqueum, quem volebat ponere, ipse incidit: & videns se conuictum obmutuit*. Hæc ibi. Et 15. de Trinitate, cap. 20. refert etiam Augustinus

B Catholicum illum retorsisse in hæreticum id, quod nunc proposuimus argumentum. Ex his patet generationem Filij, neque esse voluntariam, neque liberam, vt voluntarium & liberum est, quod in facultate voluntatis est vt sit, & non sit: sed esse necessariam necessitate naturali, vt necessarium id dicitur, quod supra natura non potest aliter se habere: non verò necessitate coactionis. Potestque hoc ipsum confirmari, quoniam si Filius, generatioque ipsius, non esset hoc modo necessaria, cum sit quid reale existens formaliter in Deo, sanè aliquid reale esset in Deo, quod & esse, & non esse posset, ac proinde ad illud compararetur Deus tanquam potentia ad actum, neque esset actus purus.

C Tertia conclusio: *Ablatiuo, voluntate, denotante habitudinem principij, sumptaque voluntate, siue vt principium liberum, siue vt naturale, filij non generatur voluntate*. Hæc patet ex dictis in superioribus: Filius namque procedit à Patre per intellectum: Spiritus sanctus verò per voluntatem. Vnde sine distinctione concedendum non est, Filium generari voluntate.

D Tertia conclusio: *Ablatiuo, voluntate, denotante habitudinem principij, sumptaque voluntate, siue vt principium liberum, siue vt naturale, filij non generatur voluntate*. Hæc patet ex dictis in superioribus: Filius namque procedit à Patre per intellectum: Spiritus sanctus verò per voluntatem. Vnde sine distinctione concedendum non est, Filium generari voluntate.

DISPUTATIO II.

Vtrum volitio concomitans, qua Pater vult generationem, nostro intelligendi more antecedit generationem, quasi Pater prius generare velit, quam generet.

Scotus in 1. dist. 6. quaest. 1. & Caietanus hoc loco affirmant. Probant verò id primò, quia absoluta, nostro intelligendi more, sunt priora relatiuis, vt D.

Tertia conclusio. Filij procedit à Patre, non voluntate tamquam principio quo, sed intellectu.

*Suadetur
primò.*

vt D. Thomas suprâ quaest. 3. art. 3. ad primum docuit: sed volitio, qua Pater vult generationem, est quid absolutum, generatio verò quid respectiuum: ergo talis volitio antecedit generationem.

Secundò.

Secundò, voluntas spirandi Spiritum sanctum, est prior nostro intelligendi more spiratione ipsa: quod patet, quia Spiritus sanctus procedit ex volitione naturali Patris & Filij, Pater autem & Filius, vt disputatione præcedente ostensum est, naturaliter volunt productionem Spiritus sancti: ergo pariter voluntas generandi Filium erit prior in Patre generatione ipsa.

Tertiò.

Tertiò, Pater in illo priori, antequàm generatio concipiatur existere, est perfectè beatus: ergo tam Pater, quàm Deus, quàm Deus, tunc comprehendit diuinam essentiam, habetque dilectionem naturalem de illa, eaque fruatur: sed dilectione naturali, qua diligit essentiam, vult generationem, quam naturaliter etiam vult, comprehenditque in essentia in illo priori: ergo tam in Patre, quàm in Deo, quàm Deus est, volitio generationis antecedit nostro intelligendi more generationem.

*Velitas con-
comitatur, qua
Pater vult
generationem
Filij non an-
tecedit gene-
rationem.*

Contraria sententia, quam affirmant Capreolus in 1. dist. 6. quaest. 1. in responsione ad argumenta contra sextam conclusionem, Ferrariensis 4. contra gentes, cap. 11. & Bartholomæus Torres hoc loco, longè magis placet. Probarique potest primò, quoniam actus diuini intellectus, nostro intelligendi more cum fundamento in re, antecedit diuinam volitionem, eò quòd nihil sit volitum, quin præcognitum: sed actum diuini intellectus consequitur immediatè, naturaliter quadam sequela, generatio, vt quaestione præcedente, art. 2. disp. 2. & aliàs sæpè explicauimus: ergo volitio, qua Deus, aut Pater æternus vult generationem, non antecedit generationem ipsam.

Secundò, prius est Patrem generare per intellectum, & Filium generari, quàm sit volitio diuina naturalis: hac enim ratione, ea ipsa volitione diuina naturali Pater & Filius spirant Spiritum sanctum, alioquin non tribueretur illis spiratio Spiritus sancti, sed solum spiratori actiue, neque ratio spiratoris præsupponeret in eis rationem Patris & Filij, quibus nostro intelligendi more quasi superueniret, quorum opposita ostendimus quaest. 27. art. 3. disp. 4. q. 36. art. 3. & quaest. præcedente artic. 2. disputat. 2. ergo volitio generationis non antecedit generationem, sed concomitatur: quin potius ratio hæc aperte videtur ostendere, generationem Filij, nostro intelligendi more cum fundamento in re, antecedere volitionem diuinam, tam Patris, quàm Dei, quàm Deus est.

Tertiò, si res concipiatur, vt se habent in Deo, non prius Pater est Pater, quàm sit generatio actiua: ea enim ipsa generatione Pater constituitur in esse Patris, vt quaest. præcedente, artic. 2. disputat. 2. ostendimus: ergo non prius est Patrem velle generare, quàm generationem esse: quippe cum, vt Pater velit generare, necessarium sit Patrem esse, & vt Pater sit, necessaria sit generatio, tamquam id, à quo Pater habet vt sit Pater. Quia verò multa ex argumentis Scoti supponunt, Patrem prius esse in se, & postea in alio instati originis generare, consultò illa prætermittimus: negato namque eo fundamento, corruunt, nullamque profors vim habent.

Confirmat nostram sententiam illud Concilij Toletani X. I. disputatione præcedente relatum. Reddit namque rationem quare Filius non producat à Patre voluntate, quia voluntas sapientiam non præuenit. Idemque apertius, præter testimo-

anum Hieronymi, docet testimonium Augustini in Dialogo 65. quaestionum quaest. 7. eadem disputatione relatum, ex quo verba Concilij Toletani videntur desumpta. Ibi enim additur, *Filium esse sapientiam, atque adeò voluntatem in Deo non esse priorem Filij generatione.* Ad eandem quoque sententiam expressè videtur accedere D. Thomas de potentia quaest. 2. artic. 3. ad secundum, vbi de generatione Filij ait: *Respectu eius non est voluntas præcedens, neque tempore, neque intellectu, sed sola voluntas concomitans.*

Ad primum argumentum in contrarium negat B Toires minorem. Ait namque, velle generare Filium non esse purè absolutum, sed inuolucere relationem: quod probat, quia absoluta sunt communia tribus personis, velle autè generare Filium soli Patri conuenit, eò quòd vt contradictionem implicat Filium, aut Spiritum sanctum generare, ita quoque contradictionem implicat ipsos velle generare: Filius ergo & Spiritus sanctus volunt, non ipsoliter, sed Patrem generare, solusque Pater est qui vult se generare. Sed aduerte volitionem, qua à Deo est volitum generationem esse à Patre, communem esse toti gloriosissima Trinitati, & de hac esse dubiū, an nostro intelligendi more antecedit generationem, sumptaque volitione generationis hoc modo, non soluitur argumentum: quia illa est merè essentialis cõmunis tribus personis, esto velle generare, propter modum significandi grammaticalem, denotet personam agentem, qua suppositum verbo reddit, esse id à quo emanat generatio, & ob id velle generare, solum Patri conueniat. Saluo autem meliori iudicio arbitror, negandum esse, omnia absoluta vniuersim antecedere nostro intelligendi more relatiua. Vt enim argumenta hoc loco à nobis proposita videntur conuincere, colligiturque ex iis, quæ diximus quaest. 27. artic. 3. disput. 4. q. 36. art. 2. & quaest. præcedente artic. 2. disput. 2. licet intelligere Dei, quàm intelligere Dei est, præcedat nostro intelligendi more personas omnes diuinas, quatenus prærequiritur ad actiuam & passiuam generationem, velle tamen Dei, quatenus velle Dei est, nulla ratione videtur in Deo rationem Patris & Filij præcedere, quin potius eos subsequi, vt rationes, quas hoc loco, & disputationibus citatis confecimus, non obscure videntur ostendere.

Ad secundum, admissò antecedente, neganda est consequentia: Spiritus sanctus namque procedit per voluntatem ex amore essentiali, quo Pater & Filius diligunt, quicquid naturaliter diligunt: eaque ratione dilectio illa naturalis, nostro intelligendi more cum fundamento in re, antecedit spirationem, tam actiuam, quàm passiuam, tamquam ratio fundandi, aut fundamentum vtriusque relationis iuxta ea, quæ quaestione præcedente, artic. 2. disput. 2. explicauimus. Porro Pater & Filius quemadmodum in essentia, concurrenteque essentia in ratione speciei intelligibilis, cognoscunt naturaliter Spiritum sanctum ante dilectionem naturalem, atque adeò ante productionem Spiritus sancti, vt ex dictis quaest. 34. est manifestum: ita nostro intelligendi more ante Spiritus sancti productionem diligunt Spiritum sanctum, complacentque in productione illius, quodammodo præcognita: eaque ratione voluntas spirandi Spiritum sanctum est prior, iuxta nostrum intelligendi modum, quàm spiratio ipsa. Non est verò ea ratio de generatione Filij, vt nostro intelligendi more sit prius volita, quàm sit eò quòd generatio Filij, cum sit per intellectum, antecedit omnem dilectionem tam naturalem, quàm liberam, vt ostensum est. Ad

Tertium. Ad tertium negandum est id, quod primum antecedens supponit, nepe dari prius, in quo sit vnum illorum, & non sit aliud, id est, in quo sit Pater, & non sit generatio, aut in quo sit generatio, & non sit dilectio. Quando namque in diuinis dicimus, nostro intelligendi more cum fundamento in re, vnum esse prius alio, vt cognitionem quam dilectionem, aut naturam diuinam, quam Patrem & Filium, vel Patrem & Filium, quam Spiritum sanctum, non admittimus varia instantia, in quorum vno sit vnum illorum, & non sit aliud: qua in re multum erravit Scotus, vt inferius ostendemus: sed dumtaxat admittimus ordinem ex natura rei, vel ratione tantum ac virtute, vt inter essentiam, intelligere essentiale, & velle essentiale, quae inter se solum distinguuntur ratione ac virtute, aut etiam re, quo pacto Spiritus sanctus realiter est à Patre & Filio illoque praesupponit, & non è contrario. Ex eo ergo, quod in Patre & Filio prius, nostro intelligendi more cum fundamento in re, intelligatur intelligere essentiale, quam velle, non sequitur dari instans aliquod, in quo sit vnum, & non sit aliud, atque adeo, in quo Pater sit imperfectè beatus: sicut etiam ex eo, quod in essentia diuina detur ex natura rei intelligere, quod praesupponitur ad velle, non sequitur dari instans, vel naturae, vel originis, in quo essentia sit beata imperfectè, sed solum sequitur, quod in Patre, & Filio, ac in essentia diuina detur ordo ille, & quasi dependentia vnus ex alio inter intelligere & velle. Quare negandum est primum illud antecedens argumenti Scoti, ratione eius, quod praesupponit.

DISPUTATIO III.

Vtrum productio Spiritus sancti sit voluntaria.

Prima conclusio. Spiritus sanctus à patre & filio spiratur voluntate, quae concomitantur, quae prius est spiratione.

2. Conclusio. Spiritus sanctus producit voluntatem, ut in principio.

3. Conclusio. Spiritus sanctus non producit voluntatem arbitrii liberam, sed naturalem.

Q uod ad productionem Spiritus sancti attinet, sit prima conclusio. Pater & Filius spirant Spiritum sanctum voluntate, vt ablatius, voluntate, denotat concomitantiam: quae volitio prior est iuxta nostrum concipiendi modum, quam spiratio. Haec ex eis, quae duabus disputationibus praecedentibus diximus, est manifesta. Quare in quo sensu disputatione 1. dicebamus generationem Filij esse voluntariam, dicendum quoque est, Spirationem Spiritus sancti esse voluntariam.

Secunda conclusio. Pater & Filius voluntate producant Spiritum sanctum, si ablatius, voluntate, denotet habitudinem principij, sumaturque voluntas late, & non vt praecise habet rationem liberi arbitrij. Haec probatur, quia in hoc distinguitur productio Filij, à productione Spiritus sancti, quod illa est per intellectum, haec vero per voluntatem.

Tertia conclusio. Pater & Filius non producant Spiritum sanctum voluntate, si denotetur habitudo principij, & voluntas sumatur, vt praecise rationem habet liberi arbitrij. Non dubito, quin haec sit de fide. Probatum primò, quia quae eo modo producuntur, esse & non esse possunt, quippe cum in facultate voluntatis sit ea producere, & non producere (aliàs voluntas comparatione eorum non haberet liberi arbitrij rationem) sed Spiritus sanctus ita est necessariò necessitate naturali, vt contradictionem implicet non esse, aut non fuisse: ergo non producit voluntate, iuxta eam voluntatis acceptionem. Secundò, Patre & Filio se mutuo diligentibus naturali sequela producitur Spiritus sanctus: sed amor mutuus, quo pater & Filius sese diligunt, est naturalis, & non liber, vt quaest. 19. ostensum est: ergo

Molina in D. Thom.

A productio Spiritus sancti est naturalis, & non libera, ac proinde Spiritus sanctus non procedit voluntate, vt voluntas rationem habet liberi arbitrij.

Scotus à calumnia vendicatur.

Multi ex sectatoribus Diui Thomae redarguunt Scotum, quasi asseruerit in 1. d. 2. q. 7. & d. 10. q. 1. & in quodlib. quaest. 16. Spiritum sanctum procedere liberè à Patre & Filio, voluntatemque nullum omnino habere actum naturalem, etiam in Deo. Quamuis autem Scotus obscure loquatur, si tamen attentè legatur, sanè neque tertiae nostrae conclusioni contradicit, neque asseuerat, quod nonnulli ex sectatoribus Diui Thomae asserunt eum asseuerare. Expresse namque locis citatis docet, Spiritum sanctum procedere ita necessariò à Patre & Filio, vt contrarium contradictionem inuoluet: Deumque ita necessariò se diligere, vt nulla ratione à dilectione cessare valeat. Nihilominus asseruit, Deum liberè se diligere, Patremque, & Filium liberè producere Spiritum sanctum: verumtamen sumit aduerbium, liberè, non vt liberum id dicitur, quod in facultate voluntatis est, vt sit, & non sit, quo pacto voluntas sortitur rationem liberi arbitrij: sed vt liberum est idem, quod spontaneum, proceditque ab appetitu praui cognitione obiecti, eodemque modo sumit liberum D. Thomas de potentia, quaest. 10. artic. 2. ad quintum dum docet, Deum sua voluntate liberè amare se ipsum, tamen si necessitate se ipsum amet.

C Vt verò mentem Scoti illis in locis percipias, aduerte, illum distinguere inter principium naturale, quale apud eum est, quod producit non praui cognitionem, atque adeo non per appetitum cognoscituum, & inter principium liberum, hoc est, spontaneum, quale est, quod producit per appetitum cognoscituum praui cognitione, siue necessariò producat, ita vt in potestate illius non sit non producere, siue producat non necessariò, ita vt sit in potestate illius non producere. Sumptis itaque hoc modo, tam principio naturali, quam libero, asseuerat Scotus, Deum liberè, ac necessariò diligere se, non verò naturaliter, quia diligit se praui cognitione, & per appetitum cognoscituum, nempe per voluntatem. Idemque vult asserendum de Spiratione, qua Pater & Filius spirant Spiritum sanctum. Licet autem eo modo loquatur Scotus, nec nostra contradicat conclusioni, sapè tamen, imò & frequentius, naturale id dicitur, quod fert natura ipsa rei, ita vt oppositum esse non possit: est que proinde principium, à quo emanat, determinatum ad illud, eaque ratione dilectionem, qua Deus se ipsam diligit, appellamus naturalem, hoc est, necessariam spectata natura rei, ita vt in facultate diuinæ voluntatis non sit contrarium: eodemque modo dicimus productionem, qua Pater & Filius producant Spiritum sanctum, esse naturalem, hoc est, non liberam, ita vt in potestate Patris sit eum non producere. Reliqua quae hoc loco dici poterant, dicta sunt 1. 2. quaest. 10.

Explicatur Scoti sententia.

Illud tamen obserua, quia natura intendit reddere sibi similem effectum, agens verò per voluntatem non item, Filius, qui vi suae productionis similis producitur Patri, dicitur à Sanctis viris procedere per modum naturae: non item Spiritus sanctus, sed per modum voluntatis. Vtraque tamen processio naturalis est, si naturale sumatur, vt distinguitur contra liberum, & vt est illud quod, spectata natura rei, non potest aliter habere.

F

